

nad čimsi zamýšlen. „Jako tenkrát ten Francěk Lipka,“ začal za chvíli. „Stroj se ráno na dříví, venku bylo ještě tma, a tu mu kdosi zatluče na okno. Otevře, venku stojí Janěk Chalupa, sekýru má na provaze přes rameno. „No, půjdeš-li pak už,“ povídá. „Hned, hned, jenom si ještě nactu slámu do bot,“ na to Francěk a šel do jízby. Za okamžik zase buch! buch! na okno. „Dělej, dělej!“ volá venku Janěk. „Nu, však už jdu,“ odpovídá Francěk v síni, a přehodiv si sekýru, vyšel s Janěkem do tmy. Tak šli hodný kus cesty, až najednou na rozcestí u kříže se Janěk ztratil, jako když na něho foukne. A teprve v té chvíli si Francěk vzpomněl, že Janka Chalupů už před půl rokem pochovali. Nohy mu zdřevěněly strachem, ale pak sundal čepici a pomodlil se otčenáš za duše v očistci.“

Stařík umkl a zachumlal se do houlní. Bryčka vrzala a na silnici se kymácelo žluté kolo lucerny. Zdvíhal se vítr a Petrovi spadla na tvář studená krůpěj deště. Vyjel na kopec a dole zasvítla okna. „To jsou Přísennice,“ ozval se stařík. Bryčka se rozjela po svahu.

Petr Kleofáš seděl v zadu na hromadě pytlů, díval se dojatě na světla před sebou a myslil na své mrtvé. „Aspoň vy mi zůstaňte věrni!“ úpěl tiše, a bylo mu pojednou, jako by byl uzavřel s krajem nesmírně vážnou úmluvu. Jako by byl býval připuštěn do jakési jeho intimnosti, a za to byl vzal na sebe jakýsi těžký závazek.

„Co mě čeká za těmi okny?“ myslil si, když hleděl do dědiny ve tmě u svých nohou, v které se kryl jeho blízký, možná, a přece naprosto neznámý osud. „Snad se to začne ještě dnes večer, jen co pootevru dveře,“ myslil si; „snad jsou už jenom ty dveře mezi mnou a neznámou katastrofou.“ U kostela se cesty rozdvojovaly. Stařík zastavil, Petr mu poděkoval za svezení a dal se nahoru do vsi. Neuviděli se už potom nikdy.

- tajemno, tradice, pověr, mluví žití spom

Jeroným Lukáš koupil chalupu v Lípově až po narození svého prvního dítěte a takřka úplně na dluh, ale Rozárka už neměla vzpomínky na jiný domov. Odroleně zdi s houštím kopřiv, po jejichž omítce viděla se skloukem dne stoupat stín, pěšinka v zahradě mezi dvěma hranicemi dříví a zpěv sedmihláška na hrůše za stodolou — to jí byly věci známé a přitomné od prvního úsvitu paměti. Byla s nimi spřátelena velmi důvěrně a znala dobře tón, jaký vydává stín když se dotkne měkké sladkosti trávy, a nevýslovnou tesknoutu, když na sebe pohledí bílá silnice, ubíhající do modré dálky, a nížce hruběný štít Lukášovy střechy, uzavírající malý schoulený prostor.

Tvář otcova se jí zdála táž od prvního dětství až do dne její smrti: rozkazovala bez odvolání. Tíha starosti a divoká vášnivost povahy se v ní splely v tvrdý uzel. Rozárčiny rty neokusily ani jednou za celý její krátký život, jak chutná tato drsná bronzová plet, ale děvče vědělo, že v otcí je všechna její bezpečnost a síla; a ačkoli by se nikdy nebyla odvážila hlasitě označit cit, její venkovské rty jenom s ostychem a pošeptmu jmenují láskou, bylo jí souzeno poznat v hodině nejužkostnější, jak je tento cit hluboký a jak v ní byl ustavičně živý.

Rozárčina matka, to byla smutná písnička z mládí, zpívaná tiše a kradma, když nikdo neslyší, to byla vůně mateřidoušky, tlumící proud krve, který se řine ze srdce navěky probodeného, hojivé polázení ruky, když bolest, rozbíhavá donekonečna, hrozí roztrhnout vedví. Rozárce bylo sotva dvanáct let, když jí matka umřela, ale tou smrtí se teprve začalo jejich těsné společenství, nový a zvláštní život, rostoucí jako citlivý stvol z hrobu rozkvetlého chryzantémami.

Rozárka byla ostatně v dvanácti letech úplně dospělá, ne tak tělem jako jistými skrytými a nesmírně bolestnými zkušenostmi, které jí přišli záhy odhalily neodvolatelné skutečnosti života, záhadné zmaření a odcizení všech věcí, nutnost nést až do konce lidskou nespravedlnost, pro kterou není vyjasněná na tomto světě, strašný úděl odříkání a hrůzu loučení na neshledanou, a nejvíc příserné mlčení země i nebe na všechno lidské úpění a všechnu úzkost; a toto útlé bosé děv-

čátko, strkající před sebou kočárek s malým bratříčkem a rozvírající veliké roztržené oči do výskotu dětí na návsí, velmi strozumitelně poznávalo, že člověku není pomoci, leda vzdá-li se úplně vši pozemské naděje a svěť-li se bez výhrady Tomu, který se zdá, jako by ho nebylo, který už tolik desítiletí jako by nebyl promluvil a užž se takřka vydává v nebezpečí, že se stane směšným, neboť lidé mu už dokázali, že se bez něho obejdou.

Přesto však odcházela Rozárka od své první zповědi se zoufalým pocitem, že jí nebylo odpuštěno, a po přijímání dív si před celým kostelem nestrhla s hlavy bílý závoj s myrtoovým věnečkem; a zatímco její katecheta byl všecek užaslý jejími slzami a úzkostí náhle propukl, neslychanou u dětí jejího věku, matka Rozárčina dobře poznávala svou dcerušku, a tušíc mimořádné utrpení, k němuž je předurčeno toto děvče tak nezvykle hladovějící po Bohu, konejšila ji hlasem, v kterém se chvěl smutek takřka záhrobní s podivným vzrušením, které se podobalo opojení.

Ale potom přišly dni plné starostí, pod kterými lze sotva vydechnout, malý bratříček křičel za matkou, když pospíchala po polední na pole, a Rozárka ho měla chovat, uklízet v kuchyni a opatrovat drůbež, a teprve v noci se probouzela k své úzkosti a k svým modlitbám, které zůstávaly bez odpovědi. Jenom matka slýchávala její šepot přerývaný pláčem a modlila se horoucně s dítětem, jemuž nestačila útěcha lidských slov.

Jeronym Lukáš měl co dělat, aby vydržel proti dluhům a chátrajícím zdem chalupy, kterou koupil jako zbořenisko, proti neúrodě a nevráživosti sousedů, kteří mezi sebe neradi vítali tohoto chmurného přistěhovalce tak nedsílného, a nadlidským úsilím, kterým vzpíral své břímě, tuhly jeho svaly i jeho slova v žáru jeho zuřivé nepodčajnosti v hrany tvrdší než ocel a diamant. Žena i děti jako by ho zůstávaly opodál; nebylo mezi nimi něžnosti a byly chvíle, že matka Rozárčina sama pochybovala, byla-li kdy láska. Ale když jí bylo nejkrušnější, když jí lítost svírala hrdlo a slzy se jí draly do očí pro nějakou mžouvu příkrst příliš nespravedlivou nebo prchlivé vzplanutí, které mělo vzežtení surovosti, nemohla se ubránit obdivu k jeho vášnivě úpornosti, s kterou jim všem drží střechu nad hlavami.

Vzduch selské chalupy páchne často močůvkou a pomýjemi, na dvoře se válí vají husince a nejmenší dítě se batolí s kříkem a umazané

ze zahrady právě ve chvíli, když na plotně utíká mléko, světnice je plna páry a vrata se otvírají bučení krav navracejících se z pole, a na záspí slyšet látečení hospodářovo, který zdvíhá pohozené vidle, obráběné hroty vzhůru. Srdci bývá někdy tak úzko v tom světě, jenž je jako jáma, z které nikam nevidět; není naděje na vysvobození a jediným spolehlivým a chmurným vyražéním je smrt.

Dálo se takřka záznakem, že Rozárčina matka dovedla v tomto životě bez oddechu a bez zastavení, uprostřed dní plných špíny a starosti útíctích dech, uprostřed noci zamlžených horečkou a vysilujícím bděním u nemocných dětí, uklidit bílé místečko pro pokoj duše a sladkou chvíli samoty, v které se uvolňovala všechna tesklivá krásá jejího odtískání a její krátké mladosti; a ty chvíle byly jako kytičky rozestavené na neviditelných místech a osvěžující svou vůni vzduch nasycený krví a potem, takže se v něm mohlo dýchat. Ale křehké tělo se zatím rychle stravovalo, ruce byly stále útlejší, oči hlubší, smutnější a horoucnější, tváře prosvítaly a vlasy byly v třiceti letech takřka úplně šedivé.

„Milé děti, už tu s vámi dlouho nebudu.“ Její hlas zněl jako probodený pod nevýslovným mlčením hvězd a Rozárka, tisknouce se k matce na práhu před chalupou, uctíla tak prudké sevření hrdla, že její rty marně lapaly po vzduchu, a pak jí promíkl pláč tak křčovitý, že se v něm zkroutila jako ubohý proutek; a sotva první bolestná vlna minula, otvíraly se její útroby, podivně nenasytné, novému a novému zakousnutí bolesti a zdálo se, že pro ni nebude jiného zkonejšení, leč pukne-li jí srdce. Nepomáhalo, že jí matka hladila po vlasech; každý její dotek, každé slovo jí roztrásalo novým zoufalstvím, až nebohá žena sepjala ruce na kolenu a obrátila očík nebi. Děvčátko se za chvíli vskutku poněkud utišilo. Nad korunami stromů, pohroužených v sebe v nevyzpytatelném zamýšlení, valil se s teskným šumotem proud záhadného ticha, jež barvila lidská bolest rudými praménky krve. Rozárka uslyšela jakýsi slib na dně němého šumění, ale rty se jí zkrřivily porozuměním tolik předčasným a krutým.

„Modli se, Rozárko, a věž, že se zase sejdemel!“ Děvčeti uklouzli povzdech tak hluboký, byla v něm taková naděje bez útěchy, že se matka zachvěla. Políbila dcerušku na čelo a propukla náhle sama v srdcervoucí pláč. Rozárka jí pevně objala svýma dětskýma ručkama, rty měla sevřené a slzy jí tekly po tvářích bez jediného hlesnutí.

-bledavá Boha, téma smrt

Ve vzduchu dní, které přišly potom, bylo už cítit vanutí smrti. Rozárcina matka slábla vúčihledě, dotýkala se věcí s úsměvem, při kterém srdce usedalo, ale co chvíli se jí zalily oči slzami a ona se honem obrátila k oknu nebo utíkala ze dveří. Jednou chytila Rozárku do náručí a začala ji tak prudce a vášnivě líbat, a bylo v tom tolik zoufalství a žalu, že děvče strnulo hrůzou. Ó Bože, proč je tak strašně odejít z tohoto světa, i když se neloučíme navěky?

Jeronym Lukáš mlčel. Když někdy po obědě položil lžici, zadíval se potají dlouze na ženu, ale neřekl slova, vstal od stolu a šel chystat pluh a brány. Všecka práce teď ležela na něm, Rozárcina matka se vylácela po domě bledá a propustná jako stín.

Jednou ráno zůstala v posteli a Rozárka si všimla, že otec se nad ni naklonil a cosi s ní potíchu mluvil. Když se zdvihl a šel ke dveřím, zdálo se Rozárce, že mu po tváři ukápla slza. Za chvíli přišla do jizby kmoťenka Zavadilová, prostřela na stůl bílý ubrus a sháněla svícny a ještě jakési věci, o kterých jí Rozárcina matka sama říkala, kde je má hledat, kdežto otec se mihl kolem oken na kozlíku Zavadilova kočáru. Matka si oblékla bílou blůzku, sama si učešala vlasy a ovínila si na ruku růženec. Pak zavolala dcerku, políbila ji a řekla jí: „Klekní si, Rozárko, a sepní hezky ruce, přijde k nám Pán Ježíš.“

Rozárka klekla a dala se do usedavého pláče: matka však ležela tiše, a dívajíc se na kříž, který stál na stole mezi hořícími svícemi, pohybovala rty. Malého Tonička odnesli k Zavadilům.

Najednou začali v kapliče zvonit zvonkem, kočár znovu zahrčel a zastavil se před Lukášovýmí. Věšel kněz v rochetě, položil na stůl bursu a všichni odešli do síně. Když se za chvíli vrátili, byla matka velmi bílá, ležela velmi tiše, a když jí kněz položil na jazyk hostii, zavřela oči a zpod semknutých víček se jí hrnuly slzy. Plameny svíc se tak-řka ztrácely proti oknům, vysoko v modru létaly vlašťovky a hlasy předtřkávajícího kněze a odpovídajících zněly Rozárce z jakési divné dálky a chvílemi se jí zdálo, že to všecko není pravda. Kněz vstal a hovořil ještě chvíli s otcem, pak se rozžehnal s nemocnou a vsedl do kočáru. Matka však zůstala se zavřenýma očima, pořád tak bílá, a její rty byly semknuty v křivku tak bolestnou, že se na ni Rozárka nemohla ani podívat.

Jeronym Lukáš nejel odpoledne na pole, ale až k nemocné do svět-nice bylo slyšet, jak kdesi na dvoře zatlouká hřebíky. Ve světnici bylo

tiho až bolestné; stíny stromů před okny, prozářené sluncem, se pohybovaly po bílých stěnách s takovou sladkostí a něhou, že se srdce svíralo. Okno bylo otevřeno a najednou jim zavanula prudká vůně jasmínu. Nemocná otevřela oči (Rozárka se choulila na stoličce za almarou), vdechla zhluboka nejomamnější vůni této země, zalomila rukama a zaúpěla tak, že se Rozárka v hrůze přitiskla k veřejím. „Což je tak těžko umřít?“ pomyslílo si děvčátko, ale matka už zase ležela zcela tiše, ruce měla sepijaty na prsou a rty se jí pohybovaly.

Najednou otočila hlavu, spatřila dcerku a zavolala ji k sobě. „Budě se modlit za maminku, až bude u Pámbička, nezapomeň na ni!“

Ta slova připomněla znovu Rozárce s celou silou, že jí matka bude vzata, že se s ní musí rozloučit pro celý svůj život, a pomyslení, že jí už nikdy neuvidí — už nikdy! — jí proniklo jako kopí vrazené hrdlem do útrob. Ale vtom jako by jí byla svítla možnost záchrany; vrhla se vášnivě k matce, začala ji objímat a prosit: „Vezmi mě s sebou, maminko, oh, vezmi mě s sebou!“ Matka zakroutila hlavou, ale pro pláč nemohla odpovédět. Rozárka se svíjela u postele a myšlenka, že by mohla být s matkou spojena v té kruté a zároveň tak sladké a vášnivé věci, která se jmenuje smrt, ji omamovala jako prudká rozkoš. Vřask není to možné, oh, ta krutost, proč to není možné? Jaké je hroz-né tajemství přechodu z tohoto světa na onen?

„Oh, maminko, pros Boha, aby mě brzo vzal za tebou, brzo, brzo!“ Matka ji mlčky uchopila za ruce a přitiskla si je na ňadra. Ve světnici se už stmívalo a hrany známých věcí, zanikajících v šeru, hleděly cíze na neobyčejnou podívanou, která tu nastávala. Nemocná se nehýbala a Rozárka, uspaná v bolestnou polodřímotu, se náhle probudila jakoby něčím dotekem. Vyskočila se země, ve světnici byla už úplná tma, jen bílá tvář matčina svítila takřka nápadně, jako by plovla na hladině černě tekoucí řeky. Rozárku zamrazilo, ale vtom zaslechla v siní otcovy kroky. Přiblížil se k posteli, nahnul se nad nemocnou a pak se zřejmým spěchem dělal světlo. „Utřkej pro kmo-těnku!“ řekl Rozárce.

Když se děvče vrátilo se sousedkou a s oběma služkami, měla matka oči otevřeny a při vrznutí dveří trochu pohnula hlavou. Přinesli jí malého Tonička a ona ho políbila; chlapec se však dal do pláče a musili s ním odejít. Nemocná pak spocínula očima na každém zvlášť, a když uviděla Rozárku, vyhrklý jí slzy. Zdálo se, že by chtěla

něco říci, ale hlas se už neozval. I usmála se naposledy na děvče, a byl to úsměv tak tklivý, až to projelo srdcem. Rozárka, čtouc z toho úsměvu jisté příslibení, cítila, jak v ní začíná krváčet tajná rána, a sklonila se v hlubokém odezdání.

Pak už se nemocná nepodívala na nikoho a její oči zůstaly obráceny ke stropu. Dali jí do rukou malý černý křížek, rozsvítili hromničku, klekli okolo postele a začali se modlit litanie. Rozárka cítila, že matka teď vchází do končin lidské zkušenosti naprosto neznámých, kterými musí projít každý sám, a musila se přemáhat, aby nebylo slyšet, jak jí drkotají zuby. Cítila, že matka jí v tomto okamžiku nechává za sebou jako přítěž zcela neužitečnou, a srdce se jí sevřelo novou úzkostí, bezednou jako noc. Sepjala křečovitě ruce a modlila se z posledních sil své víry.

Oči matčiny jako by se byly najednou proměnily v pouhé bělmo, rty sebou zaškubaly a nohy se zlehka natáhly pod pokrývkou. Hlas litaní ustal, Rozárka zůstala klečet bez krve a bez myšlenky. Matka je mrtva. Však co to je — „mrtva“? Bože můj, Bože můj, nenechávej mne v tomto hrozném mlčení!

Dni do pohřbu uplynuly v bolestném strnutí, kterým se co chvíli vyprýštil pramének slz, vyrývajících palčivou stružku. Matka ležela v rakvi s nevyzpytatelnou tvář, která jako by chtěla schválně zatájit, co její oči viděly v posledním okamžiku, a Rozárka se marně bránila pocitu odcizení a hrůzy, kterou v ní vzbuzovalo toto mrtvé tělo. „Jsou tedy mosty úplně strhány?“ myslila si s úzkostí. „Matičko, slyšíš mě? Jsi tu? Kde jsi? Kde?“ Ale tvář mrtvé dávala odpověď přišerně dvojsmyslnou. „Jak je krásná!“ říkaly ženy, přicházející se pomodlit u nebožky. Leč zuby mrtvé, prosívající malou štěrbínou rtů, zakusovaly se do této chvály s nevýslovnou ironií.

„Kde jsi, kde?“ vzlykala Rozárka do mlčícího prázdna, ale tvář mrtvé podržela svůj úsměv sfingy, až jí přiklopili víkem a rány kladiva, zatloukajícího hřeby, zazněly dutě do ticha plného ohromení.

2

Čas po pohřbu míjel v němém úžase, že možno jíst, spát, dojít krávy a sypat drůbeží, zatímco matka leží v hrobě. V prvních dnech tekly hořké slzy neustále, ale někdy jako by bolest podřimovala,

v duši bylo ticho a pusto a Rozárka, spustivši ruce do klína, říkala si trpce a taktka vyzývavě: „Teď necítím nic!“

Leč byl to klam. Chvilky otupění byly jen škrálopem přišlých na ráně, která se naráz hrozivě rozvířala při sebemenší neopatrnosti, a páčidlo bolesti, neprozřetelně vpuštěné příliš hluboko, pracovalo s takovou přičinlivostí, až bylo cítit, jak se život vyvrací z kořenů, poslední vlákná se trhají; a Rozárka se nejednou přistihla, že čeká dychtivě na okamžik, až se přetrhne poslední a vědomí se zahalí v tmou.

Ó bolesti, děsná sestro rozkoše, neboť-stejně jako v ní není ani v tobě nasycení! Siréno, jejíž hlas je sladký jako vábení vln a která proniká lidské tělo objektivně tak strašlivým, že jsme z tvého políbení hotovi pít i smrt! Kam nás to vedeš? Tam na útesu sedí zoufalství, vhrouženo nenasytně samo v sebe, a náš anděl nemůže za námi. . . Vrať se, vrať, utíkej, přchej! Mohlo by se stát, že by už nebylo návratu!

Ach, jak je těžké vzít putýnku a jít k studni pro vodu! Jak se nechce přemýšlet, kterou omáčku dnes uvařit k obědu! Jak vážnou v ústech ta nejobyčejnější slova — bédal! právě ta obyčejná! — když všechno jde kamsi do prázdna, bez naděje, všechno se kácí na sebe jako pokosené květy! A mluvit, ó Bože, jak je možno mluvit, když se zdá, že se ti s každým slovem vyhrne z úst proud krve!

Však nutno zatít zuby a odvrátit se, nelze prodlužovat tento stav donekonečna. Ale právě to je nejstrašnější, že je nutno ztíci se bolesti, která je našim jediným pojtkem s bytostí, kterou jsme ztratili; to je druhé rozloučení, horší prvého. . .

Rozárka nebyla schopna tohoto odhodlání příliš mužského. Zaháná až na území, kde dýše smrt a mráz, vrhla se s vášnivou prudkostí na Boha. Nejprve se její slova, klektající hrůzou, otloukala bez ozvuku o čtyři mrtvé stěny, ale pak se kupodivu rozlehl kolem ní ticho mnohem citlivější a kdosi jako by v něm mlčky naslouchal.

Jakou neslýchanou zkušeností se jí stala modlitba! Hovořit s Tím, jehož není vidět, který je mimo dosah změn a ustavičného loučení tohoto světa! V kterém je všechno od věčnosti do věčnosti, a jsme-li s ním, máme všechno s sebou! Matičko moje, slyšíš mě, slyšíš? Naše odloučení je tedy klam?

Skrytá přítomnost věcí neviditelných hrála Rozárku nevýslovným štěstím. Hrozně ráda vstávala za ranního ticha, přikrytého oroseným

stínem, v kterém je dotek tak neposkvrněný. A večer, když ustal vítr a listí na stromech, prožehlé světlem západu, utkvělo v blaženém strnutí, po trávě se roztekla sladká mdloba a zevšad se linulo něžné záření, jehož zdroj zůstával utajen, stoupaly Rozárce slzy do očí prudkým dojetím a nádra jí pukala neznámou vděčností, plnou odevzdání. Ach, kolik to hlasů mluví zároveň! Jak je to všechno jiné, než si lidé myslí! Bože můj, jaká je asi pravá tvář světa? Jaká je asi moje pravá tvář? Co znamenají všechny ty věci, které jsou kolem nás, haluze stromů podobné úpějícím pažím, modrá linie hor na obzoru a sladké vábení cest, vinoucích se bílou křivkou mezi obilím? Ach, kdybychom uměli vidět, ale jsme slepí, slepí...

Půl roku po nebožčině smrti přivedl Jeroným Lukáš Rozárce macechu. Děvče bylo příliš slabé, aby zastávalo hospodyni, a Jeroným Lukáš rozumně soudil, že jakákoliv sentimentálnost by byla nevhodná, když leží člověku na hřbetě chalupa koupená na dluh. V Rozárce se sice na čas znovu otevřela jízva sotva zacelená, když viděla, jak málo jemná skutečnost cizí ženy příkrývá hrubým tělem stín nebožky matky, jehož teskné vanutí bylo ustavičně cítit po celém stavení; ale potom její zrak, pohroužený ve skutečnost neviditelnou, přestal bolet tímto vyrušením; však otec bezpochyby ví, co udělal. Nové ženy Lukášovy byla Rozárka poslušna jako služka hospodyně, a pramálo se starajíc o svůj podíl z otcovského statku, spokojila se malou komůrkou, oddělenou od sýpky tenkou stěnou z prken. Tam stálo její lůžko a nad ním visel křížek, s kterým uměla její matka, a v koutě byla truhla s nebožčinými šaty. Památka mrtvé se ukryla do svítivé čistoty tohoto koutu, její dech tu bloudil vůni mateřidousky a mařňho listu. Tady bylo útočiště Rozárčiných modliteb a slz a její svět měl dojemné a naivní barvy obrazku malovaného na skle.

Po silnicích však zatím hřmotily automobily a sedláci v hospodě se obírali nejnovější politikou, čtvero ročních počasi se několikrát vystříдалo a Rozárčino bledé panenství stálo uprostřed rudého plání léta a divokého stesku vesnických muzik s bolestným úletem v modrých očích, prohlubujících se až k pomezí jiných světů. Cesty tajemně přikované právě k tomuto okrsku země marně nalhávaly svou linií, ubíhající k dálkám, že je možno čemusi uniknout. Rozárka

ne nedala zmást jejich lichotným vábením; dobře věděla, že nejkřatějším úsekem ode vsi k úvozu může přejít sudba v době mezi dvojným Anděl Páně a zanechat na něm krvavé stopy. A nejednou se jí zdálo, když šla v poledne zhnoucím zlatem roviny, na kterou vrhala jenom bezmračná tůň oblohy záhadný stín, plný tiché hrůzy, že slyší vedle sebe nevyslovně lehký dupot ještě jedněch bosých nohou, a bezděky jí zamrazilo přítomností kohosi neviditelného. „Matičko, tys to?“ šeptala Rozárka, odřikávajíc modlitbu za duše v očistci.

Leč doma se zatím množil řad malých sourozenců a nebylo už takřka ani místa u stolu. „Nu, až se nám Rozárka vdá, bude zas místa dost,“ řekla jednoho dne macecha, když stála s vyhrnutými rukávy nad rozpálenou plotnou. Rozárka zbledla a ohlédla se po otci, který dělal, jako by neslyšel, což právě bylo děvěti znamením, že slyšel velmi dobře. Rozárka už nemohla polknout, vyběhla na komoru a padla na postel. Byla připravena na všechno, smrt jí nemohla být překvapením, ale tohohle se nenadála...

V neděli po velké mši si zašla na hřbitov. Bolest na hrobě podivně sládné a plác je tu takovou úlevou...

Ale to je jenom jakási omámení, aby nebylo tolik cítit ránu, až dopadne.

Rozárka se zdržela dlouho, a když přišla domů, seděli už Lukášovi u oběda. Hned si všimla hosta; byl to člověk čtyřicetiletý, měl holou hlavu, rudý obličej a dlouhé kníry. Sotva přestála uvítání, odešla na komoru a nevrátila se, pokud byl klempíř v domě.

Když přišla do jízby, byl tam jenom otec, chodil s rukama v kapsách z kouta do kouta a zřejmě na ni čekal. „Milá holka, máš už rozum a víš, že nemůžeš být věčně s námi. Benda je pořádný člověk, žádný větroplach, má domek a dobré řemeslo.“

Rozárka sepjala ruce a chtěla se vrhnout k otci, ale vtom jí nevyšvitelně ztruhlo srdce a mezi ní a otcem vyvstala náhle jakási zeď. Byl to jenom zášleh očí, či jediné trhnutí rtů? Či to byla nějaká vzpomínka z dětství, která jí znenadání zatarasila hrdlo? Otec stál u okna, obrácen k Rozárce zády, a děvče si přitisklo zástěru k očím a vyšlo ze světnice. Jeroným Lukáš chodil ještě chvíli zamračeně sem a tam a pak si oblékl kabát, zapálil fajfku a odešel do hospody.

Houfy poutníků prodlením času prořídly a procesí, beroucí se s křížkem, s odkrytými hlavami a s užítky na zádech po zaprášených cestách, mimo vesnice a boží muka uprostřed polí, stalo se znamením nevksu a terčem hanby. Dávno minula doba, kdy lidé v úzkosti srdce, v zármutku, pro který není pozemské útěchy, v touze po nevýslovném oddání spínali ruce k nebi, odtrhli se na čas od rodného kraje, od rodiny a od přátel, od denních starostí a dávali se proniknout pocitem věčného míjení, v kterém dostávají všesky věci novou tvář, a světovali se docela do moci Bohu, nastavující mu svá okoralá srdce, aby je zkrvavil láskou k sobě.

Uprostřed několika babiček, které nemohly odolat hlasu každého roku znova zaznívajícím, uprostřed několika méněcenných, kteří šli nechápajíc, a ve společnosti těch, kdož šli jen ze zvyku, za vyzražením, putovala Rozárka Lukášova v hloučku, který se odrážel trapným nesouladem od svého věku, jehož řečí jsou sjezdy, kongresy a manifestace.

Leč přece nebyla sama — „starší bratr“, který šel na pouť popadesáté a možná naposledy a jehož písnička zněla čistě až do vysokého stáří, modlil se z upřímného pohnutí a jejich dvě bolesti, ač o sobě nevěděly, spřádaly se v bratrský souzvuk.

„Milá dceruško,“ oslovoval Rozárku bělovlasý dědoušek, jehož mníšská tvář nabývala v okamžicích zanícení výrazu nápadně mladistvého, a dív ji nehledil po vlasech. Rozárce se zdálo, že stařeček o ní ví všechno, ač nemusila říci ani slova, a jeho společnost jí byla radstnou posilou.

Cesta brzy opustila rovinu a začala se proplétat mezi stráněmi a podél potoků; meze tu byly široké a v rozích polí se prostírala travnatá místa, stvořená pro odpočinek žebrákům a počestným a pro postavení kříže nebo kapličky. Dni byly tiché a tklivé, jak bývají po žních, jetele fialové kvetoucí smutně voněly a kvítí vedle cesty bylo červené jako krůpěje krve a modré jako hluboký pohled oblohy.

Domky byly nízké a bílé a jejich střechy se k večeru skláněly gestem stejné pokorným jako koruny stromů a hlavy putujících žen, modlících se Anděl Páně. Srdce se vzdouvala a jihla vroucím zněním poutnické písně, a nic nezáleželo na posměšku, kterým hodil jakýsi

výrostek za procesím s kusem bláta, nic nezáleželo na tom, že je několik statků vyštvalipsy, když přišli prosit o nocleh; na celém světě nezáleželo, na jeho pravdách a pochybnostech, když v duši byla taková bezpečnost víry a taková horoucnost pokory a lásky.

Rozárka vyšla z domova rozdrčená jako popleněný záhon, všechno v ní bylo zpřetrháno a z budoucnosti na ni dýchal děs a chlad jako tmavé komory plné ledu. Ale čím dále měla domov za sebou, tím se cítila Bohu blíže a její žal se kladl za podnož Tomu, k jehož slávě umírali mučedníci a hořela města.

Druhého dne k večeru klečela Rozárka před obrazem Matky Sedmi-bolestné. Na kopci vanul vítr a tváře poutníků byly zbledlé únavou a vzrušením. Rozárka se zpočátku modlila rty takřka bezbarvými, a chuť popela na jazyku, ale najednou se v ní cosi probořilo; i zaúpěla bolestí, vidouc probodené srdce Mariino a zkrvácenou hlavu Syna, opletenu trním; viděla tajemný proud krve, řinouc se ustavičně z Boží rány na všechno stvoření; kvítí podle cest je jí pokropeno a prýští z tisíce srdcí, spojených záhadným souručenstvím neznámých světů a krvácejících skrytě utrpením bez útěchy — a žízeň po krvi je stále větší, pukliny země se otvírají šir a šir, srdce jsou vyprahlá a lidé tlukou v zoufalství hlavami o zdi svých příbytků.

Rozárka, patříc na tvář zázračného obrazu, zahlédla v něm najednou rysy matčiny, a tvář „staršího bratra“, který klečel opodál, zbledla víc a víc krví stále kdesi unikaající. A náhle propukla v pláč, v slzy lásky, které do té chvíle nepoznala a bez níž je člověk ustavičně sirotou; lásky k Tomu, který ustavičně krvácí, a přála si trpět víc, víc, být proklána až ke dnu srdce, vykrváct do poslední krůpěje. A cítila náhle, že je teď nesmírně bohatá, že už nic jí nemůže být vzato a že čím víc jí vezmou, tím bude bohatší. A sotva přinesla tuto oběť, neponechavši si pro sebe pranic, spadl z ní všecek děs před budoucností a v srdci cítila znovu onen úsměv, který se zjevil na rtech umírající matky; jako by jí byl vzal někdo za ruku a řekl jí jako oné svaté: „Vzmuž se přec, vždyť vidíš, že ti pomáhám!“

Rozárka se domodlila, vstala se země, ohlédla se a spatřila „staršího bratra“, opřeneho o hůl, jak na ni čeká, dívaje se na ní pohledem nevyslovně smutným. Usmála se na něho očima dosud plnými slz a s duší podivně lehkou nastoupila zpáteční cestu.

Za tři neděle po této pouti měla Rozárka Lukášova svatbu. Poklekla před otcem po boku svého ženicha a Jeroným Lukáš jí položil ruku na hlavu. Ale teprve když povstala, všiml si její smrtelné bledosti a oči nedočkavě kamsi napjatých, a uctil poprvé v životě jakési zamrazení. Má jí zavolat zpět? Leč Jeroným Lukáš zatail rty a vsedl do kočáru.

Rozárka takřka nevnímala, co se s ní děje. Zdálo se jí docela jisto, že ten den se neskončí večerem a nocí jako jiné dny. Bylo jí, jako by jí měl vzít kdosi za ruku a vyvést odtud.

Však nepřišel nikdo a ráno nechtěla Rozárka věřit sama sobě, že je už neodvolatelně a navždy ženou klempíře Bendy. Zakryla si rukama tvář a zděsila se pomyslením, že by měla žít o den déle. Leč na dvoře už nakládali na vůz její výbavu a Leopold Benda ve vysokých botách a s dýmkom v ústech vešel do jížby a nabádal ji ke spěchu.

Překročila práh potácějíc se a jen jako mlhou uviděla odrolenou zed' s houštím kopřiv a uzounkou pěšinku pod stromy od studny ke stodole. Ústa se jí pootevřela prudkým sevřením srdce a Rozárka se skácela do vozu jako bezduchá.

Dni v městečku, kam ji muž zavezl, jí mějely v otupělosti a v zoufalství. Octla se v špině beze světla, beze vzduchu, nasáklé kouřem a zápachem papírny, uprostřed malého dvorku bez jediné travičky a ve vlhké jížbičce, která jí škrtila a řezala jako krabice z rezavého plechu. V sousedství se celý čas hašteřily ucourané a sprosté ženštiny, oslovující se „paní“, a vedle dvorku, ležícího za řekou, bylo městské rumiště.

Rozárka se první dobu považovala za ztracenou. Byla jako podvedená, všechno jako by jí bylo opustilo, pramen nadpřirozené útechy vyschl. Její modlitba byla prosbou žebráka, klíčicho v mrazu a v blátě před vraty dobře okovanými a před hospodářem obráceným zády.

Zíma se jí vlekla se smrtelnou zdlouhavostí, s obrazem neduživých stromů v kalužích poloroztálého sněhu. Leopold Benda, podrážděn její křehkostí a nevylicitelným smutkem, kterému nerozuměl, trávil večery po hospodách a vracel se nepřítisli časně. Klempářské nůžky a kleště ležely celé dny netknuty a po podlaže se válely kusy plechu

se zoufale mdlým odleskem kalných jiter. Rozárka žloutla a kašlala.

A najednou, když se toho nadála nejméně... Když se cítila vypluhou a rozpukanou jako škvára na chodníku... Pěšinka se vinula pod větvemi švestek od studny ke stodole, ale tak veselá a svěží, hrůška před humnem byla plna prozáteného stínu, stíny ležely na jiltní orosené zemi a na měkké trávě, zachvívajice se hlubokým álčtím — ach, a ten tón zazníval, který slychala v dobách dětství, jež, jsouce tak blízké, staly se jí přece zvěstí málo pravděpodobnou. A od dvířek v zahradě se zjevila pojednou na pěšince nebožka matka, tak krásná, mladá, s úsměvem tak čířým, jako by nikdy nebyla poznala zármutku, s košíkem na ruce, tak, jak se vracívala v pátek z města, plínášejíc Rozárce rohlík... A Rozárka se k ní rozběhla všecka bez sebe a objímajíc ji vyčítala jí: „Oh, jak dlouho jsi nešla, matičko!“ Ale matka náhle zváněla, podívala se jí přísně do očí a řekla: „Proč jsi mi neuvěřila?“ Rozárka propukla v pláč a matka si sedla do trávy, vzala dceřinu hlavu na klín a hladila ji nezapomenutelnými rukama.

Rozárka byla poněkud zklamána, když si uvědomila přechod ze snu do stavu bdělosti. Ale sen byl tak živý, cítila jej ještě v prstech i na jazyku, dýchala dosud jeho vůni. Za okny se modral den, mužova postel byla prázdná — Rozárka zavřela oči v tiché blaženosti a sepjala ruce. „Bylo tedy i toho třeba,“ pomyslíla si takřka spokojeně a znovu usnula.

Ráno jí bylo tak dobře, nic jí nebolelo, i myslila si, že je úplně zdráva. Sotva však vstala z postele, zapotácela se a musila si znovu lehnout. Rty měla bílé a studené a všemi údy jí protékala příjemná slabost. „Vzkaž pro tatínka!“ poprosila muže.

Jeroným Lukáš přišel odpoledne, usedl mlčky k lůžku dceřinu, utkvěl několikrát kradným pohledem na její vpadlé tváři a zeptal se jí za chvíli: „Chtěla bys domů?“ Odpověděla mu jen vděčným úsměvem očí, zatímco Leopold Benda seděl u stolu s hlavou v dlaních a potýkal se s pocitem neurčitého provinění.

A tak ležela zase na svém úzkém lůžku v čistě vybiléné světničce, která měla být později výměnkem jejímu otcí. Čas se přibližoval k jaru, slunko zůstávalo na stěnách už déle do večera a stíny větví se v něm měkce zachvívaly. Rozárka ležela tiše celé dny a byla sama jako smutný a tklivý stín, jako teskná melodie, která pomalu doznívá.

Leč bolest ji neopouštěla ani v těchto posledních okamžicích, tvář se jí k večeru rozžhavovala a se stoupajícím příbojem horečky na ni útočilo hejno příšer a kolem dokola jí svírala hrozná zeď zoufalství a samoty. Poznávala na smrtelném lůžku strašné rozdělení stvoření a Stvořitele a nepozdvižitelnou tíhu zemské hroudny. Ještě před smrtí se modlivala bez ozvuku a jakoby k zavřeným uším. „Matičko moje, kteráś to všecko přestála a znáš hrůzu těchto okamžiků, pomoz mi!“ úpěla v úzkostech nočního ticha.

Jeronym Lukáš přicházel k večeru v zahlíněných holínkách, usedl tiše v hlavách posteľe a poslouchal zoufalý šepot dceřin s nachýleným čelem. Jednou přišel před večerem, stěny byly zlaté sluncem a zelené stínem. Rozárka ležela se zavřenýma očima a oddechovala sotva znatelně. Chvíli stál nad ní tiše, domnívaje se, že spí. Ale její víčka se začala znenadání chvět, slzy se zpod nich vyřinuly a Rozárka uchopila jeho ruku a zašeptala takřka vášnivě: „Tatičku!“ Lukášovi se sevřelo hrdlo a po celém těle ucítil zamrazení. Šhýbl se rychle, políbil dcerku na čelo a odkvapil ven.

Uplynulo ještě několik dní; oblouk Rozárcina utrpení, přitahovaný tajemným středem a skládající podivně dvojbarevnou duhu s utrpěním její nebožky matky, blížil se rychle svému zakončení. Život tak plný neobyčejné trýzně spěl k svému osvobození. Jeronym Lukáš se takřka nehnul od lůžka dceřina, jejíž tvář byla bílá a úplně strávená bolestí. Její řádra se však ještě pořád pohybovala a ruce svíraly křížek, s kterým umírala Rozárcina matka. Až konečně jednoho večera pohyb řáder znenadání ustal, rty se zkrřivily a propustivě poslední povzdech zůstaly pootevřeny; oční víčka sebou zaškubala a oči se obrátily v sloup, uhranuty divadlem, jehož nemůže člověk spatřit a zůstat potom ještě naživu. Druhý prostor, jehož přítomnost plnila celý její krátký život podivnou tesknoutou, jí přijal do sebe, ale její mrtvá tvář nastavovala těm, kdož zbyli okolo ní, znovu onen dvojnásobný úsměv sfingy, která nevydává svého tajemství.

HUSOPAS

„Třebas bydlil v pastoušce a jeho hodnost byla nižší než pacholka a náčteníka, byl to domorodec dobrého jádra a všecek utvořen z praktiky své dědiny, jejíž barvy věrně nosil a jejíž tradice byl posledním rytířem. On, dítě hajný a teď pasák hus, a pak ještě starý zvoník Zandulka, který vláčival své dlouhé nohy po pěšinách podél humen a z potícho se kamení v kapli za oltářem předpovídal děsť — počestní obci kozlovická, plač a naříkej nad ztrátou nenahraditelnou, neboť nebudeš mít podobných dvou sluhů do konce svých dní!

Novím už ani, který z nich odešel dřív, ale husopas Vrána byl ještě z tvrdšího kamene. Tento zavalitý stařík, jehož tvář byla sice rozryta dlátem času a rozorána blesky nesčíslných pohrom — strnisko bílých vousů trčelo z těch úžasných brázd — přesto však vzdorovala pevností a zdravým ruměncem, ničím nezkrášený stařík běhal dosud křepce za svým vrtošivým stádem a práskání jeho nesmírného biče, ono hrdinské práskání, které zůstane nezapomenutelným zvukem našich chlapeckých let, rozléhalo se kulatým prostorem kozlovické návsi, slavné práskání, jehož tajemství vzal s sebou husopas do hrobu. Přítomní i budoucí husopasové kozlovicť, kdo z vás si troufá zapráskat jako nebožtík starý Vrána?

„Ho, jaká to šřebetající armáda! Les napjatých krků, nestejněměrně se kolébajících v batolivém spěchu, spousta červenožlutých zobáků, otvírajících se občas k pronikavému kejhnutí, spojujícímu se v zmatený a ohlušující halas, mračno prachu, zahalující bojovný šik, jejíž uzavírá vzadu husopas, vměšuje do nespočetného množství husích stop dvě veliké šlepiče svých zjizvených starých nohou — tak opouští výprava u hospodské zídky dědinu a mizí dál a dál po šedé polní cestě, nad kterou ční do modrého vzduchu rezavá beranice Vránova, a lupodivu ztišne.“

Starý Vrána je tu chvíli sám. Ví však vůbec tento tvrdý stařík o své smutně? Dovede uvídnět svůj osud a sebe samého, jak trčí ze země, podoběn zmrzačenému trupu, poset ranami po urvaných větvích, ošlehaný větry, zkroutčen bolestí a tisíckrát poznamenaný dotekem

- tajemství smrt
- "Mudrý Boh hledám
- křičel radouduchů, kdo jich zlatý